OIKEUSMINISTERIÖ

LsN Anna-Stiina Tarkka
Demokratia- ja julkisoikeusosasto

LAUSUNTO
10.11.2021

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä annetun lain muuttamisesta (HE 199/2021 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä annettua lakia. Laki saatettaisiin vastaamaan sisällöltään sähkön sisämarkkinoista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen vaatimuksia resurssien riittävyyden arvioinnin sekä kapasiteettimekanismien käyttöönoton osalta. Tehoreservin tarve ja määrä arvioitaisiin jatkossa vähintään kahden vuoden välein. Tehoreservin määrän määrityksen pohjana olisi valtioneuvoston päätöksellä määritetty toimitusvarmuuden tavoitetaso, joka perustuisi Energiaviraston antamaan ehdotukseen. Tehoreservi on jatkossa aiemmasta poiketen komissiolle ilmoitettavaa valtiontukea.

Oikeusministeriö on antanut esityksestä sen valmisteluvaiheessa lausunnon, jossa esitettyjä kannanottoja on huomioitu jatkovalmistelussa. Oikeusministeriö lausuu edelleen seuraavista seikoista kunnioittavasti seuraavaa.

18 §. Oikeusministeriö on todennut perusvalmisteluvaiheessa työ- ja elinkeinoministeriölle, että salassa pidettävien tietojen luovuttaminen edellyttää lainsäädännöltä vastaavaa täsmällisyyttä kuin PL 10 §:n tarkoittamien tietojen luovuttaminen (esim. PeVL 17/2016 vp, jonka mukaan liike- ja ammattisalaisuuksia sisältävien tietojen luovuttamista koskevaa tupakkalakiehdotuksen 88 §:ää oli muutettava siten, että tietojensaantioikeus joko kytketään välttämättömyysvaatimukseen tai tietosisällöt täsmennetään; ks. myös PeVL 8/2021 vp) Vastaava vaikuttaisi soveltuvan tehoreservilakiehdotuksen 18 §:n, eli tietojen luovuttaminen olisi sidottava välttämättömyyteen tai tarpeelliset tietosisällöt olisi täsmennettävä lakitekstissä. Täsmennystä ei ole jatkovalmistelussa tehty. Huomioitavaa on tässä yhteydessä myös se, kohdistuuko tietoja luovuttavaan tahoon luovutettavia tietoja koskeva salassapitovelvoite, ja mihin tämä velvoite perustuu (ks. esim. PeVL 48/2018 vp).

21 §. Jatkovalmistelussa ei ole arvioitu oikaisuvaatimusmenettelyn soveltuvuutta sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä annetun lain mukaisiin asioihin. Tarkoituksena on, että oikaisuvaatimus olisi muutoksenhaun ensi vaiheena mahdollisimman laajasti. Oikaisuvaatimussääntelyn ulkopuolelle jätetään vain asiat, joihin oikaisuvaatimus ei sovellu (tästä arvioinnista PeVL 55/2014 vp).

Muutoksenhakua koskeva pykälä vaikuttaa kokonaisuutena arvioiden asianmukaiselta muutoin, mutta ehdotuksen 21 §:n 3 momentin mukaan markkinaoikeuden päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Oikeusministeriö katsoo, että vallitseva pääsääntö eli valituslupaedellytys korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisi tässä yhteydessä erittäin perusteltu (ks. PeVL 49/2016 vp; yleisesti PeVL 50/2018 vp). Säännös olisi siksi syytä muuttaa muotoon *”Markkinaoikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.”*

Teknisenä huomiona oikeusministeriö toteaa, että on syytä varmistua siitä, että on selvää, mitä **12 a §:**n 1 momentissa mainituilla suuntaviivoilla tarkoitetaan. Toisena teknisenä huomiona terminologinen asia: **10 §:ssä** säädettäisiin säännöistä *ajovalmiuden* ylläpidolle yms. mutta **14 §:ssä** säädettäisiin edelleen säännöistä *käyttövalmiuden* ylläpidolle yms. Kyseessä lienee kuitenkin samat säännöt. Oikeusministeriö jättää valiokunnan harkintaan, onko tällä seikalla merkitystä.

16 §. Lopuksi oikeusministeriö kiinnittää vielä tässä yhteydessä huomiota voimassa olevassa 16 §:ssä säädettyyn, mikä vaikuttaa mahdollisesti ongelmalliselta perustuslain 15 §:n kannalta. Säännökseen nyt tehtävät muutokset vaikuttavat melko teknisiltä, eikä oikeusministeriöllä ole ollut niihin huomautettavaa. Pykälä kokonaisuutena on kuitenkin merkittävä tehoreservinä toimivan yksikön kannalta. Voimassa olevassa pykälässä säädetään tehoreservijärjestelmään liittyvän velvoitteen rikkomisesta. Energiavirasto voi neljän kuukauden kuluessa rikkomuksen havaitsemisesta määrätä käyttösopimuksen purettavaksi, jos tehoreservinä toimivan yksikön haltija on tahallaan rikkonut tehoreservijärjestelmään liittyvää velvoitetta, johon hän on sitoutunut tehoreservin käyttösopimuksessa. Pykälän 2 momentin mukaan Energiavirasto voi velvoittaa tehoreservinä toimivan yksikön haltijan palauttamaan korvaukset, jotka järjestelmävastaava kantaverkonhaltija on käyttösopimuksen perusteella maksanut tälle, jos tehoreservin käyttösopimus on purettu 1 momentin mukaisesti taikka jos tehoreservinä toimivan yksikön haltija on muutoin rikkonut tehoreservin käyttösopimusta.

Pykälä on alkuperäisessä muodossaan, eikä sitä ole esitöissä (HE 299/2010 vp) arvioitu omaisuudensuojan kannalta. Kysymys herää, onko voimassa oleva sääntely rinnastettavissa siinä mielessä toiminnan luvanvaraisuuteen, että käyttösopimuksen purkamista olisi arvioitava elinkeinoluvan peruuttamista vastaavin tavoin. Säännöksessä ei esimerkiksi ole varattu yksikölle mahdollisuutta korjata menettelyään (ks. tästä PeVL 6/2019 vp). Merkityksellistä on myös velvoitteen rikkomisesta annettavan seuraamuksen taannehtivuus; 2 momentissa ei ole rajattu sitä, kuinka pitkältä ajalta korvaukset voitaisiin joutua palauttamaan. Lisäksi säännös on melko ylimalkainen (”on muutoin rikkonut käyttösopimusta”), eikä kerro tekojen tai laiminlyöntien sisällöstä eikä luonteesta mitään (esim.

olennaisesti rikkonut *sitä ja sitä*). Arvioinnissa keskeistä on toki myös käyttöoikeussopimuksen kokonaiskesto, mutta vaikka sopimus solmittaisiin vain verrattain lyhyeksi ajaksi kerrallaan, ”takaisinperintä” voinee koskea suuriakin summia. Valiokunta voisi harkintansa mukaan arvioida, olisiko näiden säännöksien asianmukaisuutta vastaisuudessa syytä arvioida valtioneuvoston toimesta.